

[This question paper contains 4 printed pages.]

Sr. No. of Question Paper : 5693

E

Your Roll No.....

Unique Paper Code : 213657

Name of the Course : B.A. (Prog.) Sanskrit Language

Name of the Paper : Sanskrit and Culture

Semester : VI

Duration : 3 Hours

Maximum Marks : 75

Instructions for Candidates

1. Write your Roll No. on the top immediately on receipt of this question paper.
2. Answer all questions.
3. Unless otherwise required in a question, answer should be written in Sanskrit or in Hindi or in English; but the same medium should be used throughout the paper.

छात्रों के लिए निर्देश

1. इस प्रश्न-पत्र के मिलते ही ऊपर दिए गए निर्धारित स्थान पर अपना अनुक्रमांक लिखिए।
2. सभी प्रश्नों के उत्तर दीजिए।
3. अन्यथा आवश्यक न होने पर इस प्रश्न-पत्र का उत्तर संस्कृत या हिन्दी या अंग्रेजी किसी एक भाषा में दीजिए, परन्तु सभी उत्तरों का माध्यम एक ही होना चाहिए।

1. निम्नलिखित की व्याख्या कीजिए :

(5)

Explain the following :

संसमिद्युवसे वृषन्नग्ने विश्वान्यर्य आ ।

इळस्पदे समिध्यसे स नो वसून्या भर ॥

अथवा (OR)

स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।

स्वस्ति नस् ताक्षर्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर् दधातु ॥

2. गायत्री मन्त्र का वर्णन अपने शब्दों में कीजिए।

(5)

Describe गायत्री मन्त्र in your own words.

P.T.O.

3. निम्नलिखित की व्याख्या कीजिए :

(5)

Explain the following :

येन कर्मण्यपसो मनीषिणो यज्ञे कृण्वन्ति विदथेषु धीराः ।
यदपूर्वं यक्षमन्तः प्रजानां तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥

अथवा (OR)

येनेदं भूतं भुवनं भविष्यत्परिगृहीतममृतेन सर्वम् ।
येन यज्ञस्तापते सप्तहोता तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥

4. निम्नलिखित की व्याख्या कीजिए :

(5)

Explain the following :

कुर्वन्नेवेह कर्माणि जिजीविषेच्छतं समाः ।
एवं त्वयि नान्यथेतोऽस्ति न कर्म लिप्यते नरे ॥

अथवा (OR)

अनेजदेकं मनसो जवीयो नैनद्देवा आप्नुवन् पूर्वमर्षत् ।
तद्भावतोऽन्यानत्येति तिष्ठत्तस्मिन्नपो मातरिश्वा दधाति ॥

5. ईशावास्योपनिषद् के अनुसार कर्मबन्धन में लिप्त जनों का अधोपतन किस लोक में होता है तथा उनकी क्या दशा होती है ?

(5)

According to ईशावास्योपनिषद् in which लोक downfall of people, who are attached in कर्मबन्धन, takes place ? In which condition do they fall ?

अथवा (OR)

ईशावास्योपनिषद् की शिक्षाओं को अपने शब्दों में लिखिए ।

Write the teaching of ईशावास्योपनिषद् in your own words.

6. निम्नलिखित की व्याख्या कीजिए :

(5)

Explain the following :

श्रद्धया देयम् । अभ्रद्धयादेयम् । श्रिया देयम् । हिया देयम् । भिया देयम् । संविदा देयम् । अथ यदि ते कर्मविचिकित्सा वा वृत्तविचिकित्सा वा स्यात् । ये तत्र ब्राह्मणाः सम्मर्शिनः । युक्ता आयुक्ताः । अलूक्षा धर्मकामाः स्युः । यथा ते तत्र वर्तेरन् । तथा तत्र वर्तेथाः ।

अथवा (OR)

सत्यं वद । धर्मं चर । स्वाध्यायान्ना प्रमद । आचार्याय प्रियं धनमाहृत्य प्रजातन्तुं मां व्यवच्छेत्सीः । सत्यान्नं प्रमदितव्यम् । धर्मान्नं प्रमदितव्यम् । कुशलान्नं प्रमदितव्यम् । भूत्यू न प्रमदितव्यम् । स्वाध्यायप्रवचनाभ्यां न प्रमदितव्यम् ।

7. निम्नलिखित की व्याख्या कीजिए : (6)

Explain the following :

समाक्षरैश्चतुर्भिर्यः पादैर्गीतो महर्षिणा ।

सोऽनुव्याहरणाद् भूयः शोकः श्लोकत्वमागतः ॥

अथवा (OR)

यावत् रामस्य च कथा त्वत्कृता प्रचरिष्यति ।

तावदूर्ध्वमधश्य त्वं मल्लोकेषु निवत्स्यति ॥

8. आदिकाव्य के रूप में रामायण का मूल्याङ्कन कीजिए । (5)

Evaluate रामायण as आदिकाव्य .

9. निम्नलिखित की व्याख्या कीजिए : (6)

Explain the following :

यस्य मन्त्रं न जानन्ति बाह्याश्चाभ्यन्तराश्च ये ।

स राजा सर्वतश्चक्षुश्चिरमैश्वर्यमश्नुते ॥

अथवा (OR)

पूजनीया महाभागाः पुण्याश्च गृहदीप्तयः ।

स्त्रियः श्रियो गृहस्योक्तास्तस्मात् रक्ष्या विशेषतः ॥

10. अतिथि-सत्कार के विषय में विदुर की क्या नीति है ? (5)

What is the policy of Vidura about serving अतिथि ?

अथवा (OR)

विदुरनीति के 38वें अध्याय का सार अपने शब्दों में लिखिए।

Write the summary of 38th Chapter of विदुरनीति in your own words.

11. निम्नलिखित की व्याख्या कीजिए : (6)

Explain the following :

अत्र जन्मसहस्राणां सहस्रैरपि सत्तम ।

कदाचिल्लभते जन्तुर्मानुष्यं पुण्यसञ्चयात् ॥

अथवा (OR)

गायन्ति देवाः किल गीतकानि ।

धन्यास्तु ते भारत भूमिभागे ।

स्वर्गापवर्गास्पदमार्गभूते

भवन्ति भूयः पुरुषाः सुरत्वात् ॥

12. विष्णुपुराण के अनुसार भारतभूमि में उत्पन्न लोग देवताओं से किस प्रकार श्रेष्ठ हैं ? (5)

How the people, who are born in भारतभूमि, excel the gods in accordance with the Viśṇupurāṇa ?

अथवा (OR)

भारतवर्ष में बहने वाली नदियों का वर्णन कीजिए।

Describe the rivers flowing through भारतवर्ष .

13. निम्नलिखित की व्याख्या कीजिए : (6)

Explain the following :

वर्षारात्रौ भुवः शोषे सेक्तव्या रोपिता द्रुमाः ।

उत्तमा विंशतिर्हस्ता मध्यमाः षोडशान्तराः ॥

अथवा (OR)

नक्षत्राणि तथा मूलं शस्यन्ते द्रुमरोपणे ।

प्रवेशयेन्नदीवाहान्पुष्करिण्यां तु कारयेत् ॥

14. अग्निपुराण के अनुसार जलाशय निर्माण किस प्रकार किया जाना उपयुक्त है ? (6)

What kind of technique is suitable for constructing a pond, according to Agnipurāṇa ?